

Spooknarratieven-2

Arwen Rosenberg-
Meereboer
Petra Bolhuis

Maieutiek zomer
2023

Maieutiek zomer 2023

1

Inhoud en opzet

- Blok 2: Utopieën, dystopieën, en sciencefiction.
- Blok 3: Kinderliteratuur, onzekere toekomsten, rouw en onrechten ontrouwe trouw.
- Blok 4: Persoonlijke spooknarratieven

Maieutiek zomer 2023

2

Utopie en dystopie definities

- Utopie werd voor het eerst gebruikt in het boek *Utopia* van Sir Thomas More (1516). De term komt uit het Grieks en speelt in op de ambigüiteit tussen ou-topos (met ou als negatie, dus een niet bestaande plaats) en eu-topos (met eu als het goede, dus een gelukkige samenleving). Het wordt gebruikt als een aanduiding voor een niet bestaande ideale wereld, maar het kan ook een nastrevenswaardig ideaal aanduiden.
- Het tegengestelde van een utopie is een dystopie. (dys = slecht) Het negatieve beeld van de toekomst dat wordt geschilderd dient als waarschuwing voor de gevolgen van bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen. Bijvoorbeeld George Orwells 1984. (1949)

Maieutiek zomer 2023

3

Cancelled futures

- Mark Fisher (1968-2017) heeft het over de langzame annulering van de toekomst.
- De beelden van wat de toekomst zou moeten of kunnen zijn worden gemaakt met beelden uit het verleden.
- Het verleden wordt gerecycled.
- Hij ziet dat ook in de muziek.
- Er is daardoor geen actueel toekomstbeeld zegt Fischer.

Maieutiek zomer 2023

4

Utopie, dystopie en de toekomst

- Utopie en dystopie geven een toekomstbeeld.
- Als we ze nu lezen zijn ze geen waarheid geworden.
- En dat weten we.
- We kunnen ons door die geannuleerde toekomsten steeds minder goed een toekomst voorstellen. We zijn gedesilluseerd en kunnen niet meer naïef over een toekomst denken.
- En daarom heeft het verhaal van het verleden een effect op het heden én de toekomst.

Maieutiek zomer 2023

5

Toekomstverwachtingen op grond van het verleden

- De cultuur kan het heden steeds niet (be)grijpen, ze is in hoge mate in de ban van nostalgie.
- Het gaat gepaard met een deflatie van verwachtingen.
- We zijn de grote verhalen kwijt en er is niets voor in de plaats gekomen.
- Mode, film, Disney, politiek, muziek wordt nostalgisch: Kate Bush op 1 met *Running up that Hill*, nu bekend van *Strangers Things* een serie die teruggrijpt op de 80iger jaren.

Maieutiek zomer 2023

6

Science fiction werd werkelijkheid

- Asimov schreef over zelfrijdende auto's in Sally in 1953. Na de wereldtentoonstelling van 1964 zei Asimov dat over 50 jaar er zelfrijdende auto's zouden zijn die de trage reflexen van bestuurders zouden vervangen door elektronische breinen. Een van de besturingssystemen van een zelfrijdende auto heet nu Asimov
- Jules Verne beschreef in 1870 in zijn boek '20.000 mijlen onder zee' een duikboot. Ingenieur Simon Lake maakte de eerste in 1898 geïnspireerd door dit boek. Na de succesvolle eerste tocht van de onderzeeër die Simon Lake had gemaakt, werd hij gefeliciteerd door de schrijver zelf.

Maieutiek zomer 2023

7

Science fiction werd werkelijkheid

- Uit het boek 'Ralph 124C 41+' van Hugo Gernsback, geschreven in 1911, komt niet alleen de inspiratie voor de videotelefoon, radar en films met geluid, maar ook het concept van machines op zonne energie. De eerste rekenmachines die dit ook konden werden pas in 1978 verkocht.
- De mobiele telefoon komt voor in het boek 'Space Cadet' van Robert A. Heinlein uit 1948. 25 jaar later komt het eerste model van Motorola op de markt

Maieutiek zomer 2023

8

Hoe toekomstverhalen doorwerken en spookverhalen worden

- Het optimisme spatte er vanaf en het heeft gewerkt. Waarom zijn wij daar niet optimistisch door geïnspireerd?
- We zitten vast in de wetenschap van de onvoorziene consequenties en leven met de kosten van de toekomst.
- Milieu, wapenwedloop, ongelijkheid.
- We hebben, juist omdat we zagen dat wat bedacht was werkte, de uitvinding gemonopoliseerd.
- Octrooien die het uitvinden moesten beschermen werken nu als een rem.

Maieutiek zomer 2023

9

Verwachtingen en spookverhalen

- Een verwachting beïnvloedt onze ervaring van een actuele gebeurtenis. De verbeeld(d)e toekomst bespookt het heden.
- Het verhaal van toenemende autonomie werkt door in huidige perceptie op de invloed van de oorlog in de Oekraïne of de stijgende zorgkosten.
- De onrechtvaardigheid van onvervulde verwachtingen.
- De worsteling om het heden tegemoet te treden in die bespookte wereld.

Maieutiek zomer 2023

10

Jip van den Toorn heeft de Inktspotprijs 1922 voor de beste politieke tekening gewonnen met haar tekening 'Milieubewust'. De jury koos unaniem voor de tekening van Van den Toorn, die op 10 mei van dit jaar in de Volkskrant stond.

Maieutiek zomer 2023

11

Spooknarratieven-2

Arwen Rosenberg-
Meereboer
Petra Bolhuis

Maieutiek zomer
2023

Maieutiek zomer 2023

1

Inhoud en opzet

- Blok 2: Utopieën, dystopieën, en sciencefiction.
- Blok 3: Kinderliteratuur, onzekere toekomsten, rouw en onrechten ontrouwe trouw.
- Blok 4: Persoonlijke spooknarratieven

Maieutiek zomer 2023

2

Utopie en dystopie definities

- Utopie werd voor het eerst gebruikt in het boek *Utopia* van Sir Thomas More (1516). De term komt uit het Grieks en speelt in op de ambigüiteit tussen ou-topos (met ou als negatie, dus een niet bestaande plaats) en eu-topos (met eu als het goede, dus een gelukkige samenleving). Het wordt gebruikt als een aanduiding voor een niet bestaande ideale wereld, maar het kan ook een nastrevenswaardig ideaal aanduiden.
- Het tegengestelde van een utopie is een dystopie. (dys = slecht) Het negatieve beeld van de toekomst dat wordt geschilderd dient als waarschuwing voor de gevolgen van bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen. Bijvoorbeeld George Orwells 1984. (1949)

Maieutiek zomer 2023

3

Cancelled futures

- Mark Fisher (1968-2017) heeft het over de langzame annulering van de toekomst.
- De beelden van wat de toekomst zou moeten of kunnen zijn worden gemaakt met beelden uit het verleden.
- Het verleden wordt gerecycled.
- Hij ziet dat ook in de muziek.
- Er is daardoor geen actueel toekomstbeeld zegt Fischer.

Maieutiek zomer 2023

4

Utopie, dystopie en de toekomst

- Utopie en dystopie geven een toekomstbeeld.
- Als we ze nu lezen zijn ze geen waarheid geworden.
- En dat weten we.
- We kunnen ons door die geannuleerde toekomsten steeds minder goed een toekomst voorstellen. We zijn gedesilluseerd en kunnen niet meer naïef over een toekomst denken.
- En daarom heeft het verhaal van het verleden een effect op het heden én de toekomst.

Maieutiek zomer 2023

5

Toekomstverwachtingen op grond van het verleden

- De cultuur kan het heden steeds niet (be)grijpen, ze is in hoge mate in de ban van nostalgie.
- Het gaat gepaard met een deflatie van verwachtingen.
- We zijn de grote verhalen kwijt en er is niets voor in de plaats gekomen.
- Mode, film, Disney, politiek, muziek wordt nostalgisch: Kate Bush op 1 met *Running up that Hill*, nu bekend van *Strangers Things* een serie die teruggrijpt op de 80iger jaren.

Maieutiek zomer 2023

6

Science fiction werd werkelijkheid

- Asimov schreef over zelfrijdende auto's in Sally in 1953. Na de wereldtentoonstelling van 1964 zei Asimov dat over 50 jaar er zelfrijdende auto's zouden zijn die de trage reflexen van bestuurders zouden vervangen door elektronische breinen. Een van de besturingssystemen van een zelfrijdende auto heet nu Asimov
- Jules Verne beschreef in 1870 in zijn boek '20.000 mijlen onder zee' een duikboot. Ingenieur Simon Lake maakte de eerste in 1898 geïnspireerd door dit boek. Na de succesvolle eerste tocht van de onderzeeër die Simon Lake had gemaakt, werd hij gefeliciteerd door de schrijver zelf.

Maieutiek zomer 2023

7

Science fiction werd werkelijkheid

- Uit het boek 'Ralph 124C 41+' van Hugo Gernsback, geschreven in 1911, komt niet alleen de inspiratie voor de videotelefoon, radar en films met geluid, maar ook het concept van machines op zonne energie. De eerste rekenmachines die dit ook konden werden pas in 1978 verkocht.
- De mobiele telefoon komt voor in het boek 'Space Cadet' van Robert A. Heinlein uit 1948. 25 jaar later komt het eerste model van Motorola op de markt

Maieutiek zomer 2023

8

Hoe toekomstverhalen doorwerken en spookverhalen worden

- Het optimisme spatte er vanaf en het heeft gewerkt. Waarom zijn wij daar niet optimistisch door geïnspireerd?
- We zitten vast in de wetenschap van de onvoorziene consequenties en leven met de kosten van de toekomst.
- Milieu, wapenwedloop, ongelijkheid.
- We hebben, juist omdat we zagen dat wat bedacht was werkte, de uitvinding gemonopoliseerd.
- Octrooien die het uitvinden moesten beschermen werken nu als een rem.

Maieutiek zomer 2023

9

Verwachtingen en spookverhalen

- Een verwachting beïnvloedt onze ervaring van een actuele gebeurtenis. De verbeeld(d)e toekomst bespookt het heden.
- Het verhaal van toenemende autonomie werkt door in huidige perceptie op de invloed van de oorlog in de Oekraïne of de stijgende zorgkosten.
- De onrechtvaardigheid van onvervulde verwachtingen.
- De worsteling om het heden tegemoet te treden in die bespookte wereld.

Maieutiek zomer 2023

10

Jip van den Toorn heeft de Inktspotprijs 1922 voor de beste politieke tekening gewonnen met haar tekening 'Milieubewust'. De jury koos unaniem voor de tekening van Van den Toorn, die op 10 mei van dit jaar in de Volkskrant stond.

Maieutiek zomer 2023

11